

jekornoj grafičkoj obradi i tisku. Nadam se da će prvi svezak imati ne samo fizičku nego i istovjetnu publicističku i znanstvenu težinu, ako ne drugdje, onda kod štovatelja prošlosti Družbe i njezinih članova. I da će ga na isti način slijediti ostali.

Mario Stipančević

Obhodaš, A. *Ustaška vojnica – fotomonografija.*

Zagreb : Despot Infinitus, 2016. 268 str.

Knjiga *Ustaška vojnica – fotomonografija* Amira Obhodaša novi je historioografski doprinos proučavanju razdoblja Drugog svjetskog rata na tlu Hrvatske. Za razliku od prethodnih knjiga istog autora (i drugih suautora) koje su nosile gotovo identičan naslov, u ovoj je napravljen odmak od klasične historiografije, temeljene na pisanim izvorima, i fokus je stavljen isključivo na fotografsko gradivo. Pritom treba napomenuti da je i u navedenim ranijim uradcima spomenutog autora fotografska građa bila obimna, što je uostalom i logično jer je fotografija u fokusu njegova profesionalnog zanimanja. Naravno, kao što je i on sam napomenuo, fotografija je vrsta povijesnog izvora s kojim je uvijek potrebno postupati s dozom rezerve i opreza jer je ista podložna različitim manipulacijama, prije svega od strane fotografa, no ispravno vrednovana fotografija postaje neobično važan i zanimljiv sekundaran izvor u istraživanju povijesti. U ovom slučaju navodi da je njegov osobni kriterij pri odabiru fotografija bila dokumentarnost i cjelovitost neke serije, čak i nauštrb estetskih kriterija, upravo zbog želje za što potpunijim i cjelovitijim prikazom povijesnog događaja. Dokumentarnost dodatno naglašava i činjenica da je velika većina fotografija opisana i pojašnjena i zbog toga knjigu možemo koristiti kao vizualno pomagalo u rekonstrukciji postrojbi Ustaške vojnice i događaja u kojima su iste sudjelovale.

Osim uvoda, knjiga je podijeljena na 11 poglavlja, koja nose naslov prema događaju koji se dokumentirao, a vezan je uz ratni put različitih postrojbi Ustaške vojnice.

Prvi dio nosi naslov *Uspostava Ustaške vojnice* i govori o njezinim ustrojstvenim danima. Ističu se fotografije budućih visokih časnika Oružanih snaga NDH, poput Slavka Štancera, Tomislava Sertića i Tomislava Rolfa. Ipak najviše pažnje zaslužuju fotografije svečanog mimohoda oružanih snaga NDH na Tomislavovu trgu u Zagrebu 13. lipnja 1941. te svečanog postrojavanja pripadnika Oružanih snaga NDH na Markovu trgu u Zagrebu 16. rujna 1941. godine.

Drugo poglavlje pod imenom *Borbe u istočnoj Bosni* vrlo je zanimljivo i historioografski važno jer donosi fotografsku građu iz ranog razdoblja NDH s pod-

ručja Bosne i Hercegovine. Naime, fotografskog gradiva iz tog razdoblja ima općenito vrlo malo, poglavito iz Bosne i Hercegovine, a i ono sačuvano vrlo je fragmentarno. U ovom dijelu, fotografije uspješno prate ustroj ustaške vojske u istočnoj Bosni na čelu s Jurom Francetićem, prva borbena djelovanja u selu Vidrići, Žljebovi, Han Pijesak i dr. protiv četničkih jedinica, prikaze stradalih i komemoracija te naposljetku ulazak u Zvornik.

Treće poglavlje *Utinjski zdruk* dokumentira pripadnike istoimene jedinice Ustaške vojnice na čelu s Antom Moškovom, kojoj je bio cilj borba protiv partizanskih skupina na području Vojnića, Vrginmosta i Petrove gore. Iz aspekta vojne povijesti, zanimljive su fotografije vojne opreme, poput teških strojnica, a posebice oklopnih i drugih vozila, primjerice tankete.

Sljedeće poglavlje nosi naslov *Metković-Vrgorac, svibanj 1942.* i svojevrsni je nastavak prethodnog. U njemu se dokumentira dolazak ustaške postrojbe Crna legija s prostora istočne Bosne, nakon Operacije Trio, u Metković, susret s talijanskom vojskom koja se nalazila na tom području i napredovanje prema Vrgorcu s ciljem potiskivanja Neretljanske i Biokovske satnije vojske NOVJ-a. Osim Jure Francetića, na fotografijama su prikazani i drugi istaknuti časnici Crne legije, Rafael Boban i Ante Vokić.

Krašić, siječanj 1943. naslov je šestog poglavlja, u kojem se prikazuje kretanje Brzog sklopa Poglavnikovih tjelesnih sdrugova prema Krašiću, gdje se nalazila IV. udarna brigada i dio 13. udarne brigade Rade Končar. Zanimljivo je da se na fotografijama nalaze i pripadnici SS dobrovoljačke gorske divizije Princ Eugen, koji su se okupljali u Karlovcu za predstojeću operaciju Weiss. Ta serija fotografija, za razliku od ostalih, ne samo da je datirana, nego joj se zna i autor – ratni izvjestitelj Dragutin Rajterić.

Sedmo poglavlje imenovano *Proslava Antunova u Livnu 13. lipnja 1943.* dokumentira svečanu proslavu Antunova na kojoj se provelo postrojavanje pripadnika Crne legije i II. bojne Prometnog zdruha Ustaške vojnice na Livanjskom polju, a kasnije i mimohod gradom. Osim grupnog postrojavanja, prikazana je i ceremonijalna dodjela odlikovanja, između ostalog, Augustu Pogačniku, Silvu Ivanoviću i Rafaelu Bobanu od strane ustaškog pukovnika Eriha Lisaka.

Sljedeće poglavlje *V. stajaci djelatni zdruk – Crna legija u Podravini i Bitka za Koprivnicu* dokumentira odlazak Poglavnikova tjelesnog sdrugu i Crne legije na područje sjeverozapadne Hrvatske, točnije u Podravinu 1944. u želji da ponovno vrate pod kontrolu taj industrijski i prometno najrazvijeniji dio zemlje, koji su ugrožavale postrojbe NOVJ-a. Osim fotografija borbenog djelovanja, u seriji nalazimo i fotografije pripadnika Ustaške vojnice sa savezničkim zrakoplovima koji su zbog oštećenja morali prinudno sletjeti. Historiografski su zanimljive i fotografije Koprivnice tijekom i nakon ratnih djelovanja, koje potvrđuju pisane dokumente koji govore o teškim borbama za kontrolu Koprivnice i tog dijela Hrvatske.

Osmo poglavlje pod nazivom *Poglavnikovi tjelesni sdrugovi (PTS)* prikazuje pripadnike navedene postrojbe, prvo u borbenim djelovanjima tijekom osiguravanja šire okolice Koprivnice, a kasnije tijekom smotre i vojnih vježbi u čast Ante Pavelića.

Deveto poglavlje nosi naziv *Brzi zdrug Ustaške vojnice i 2. pješачka pukovnija PTS-a u Operaciji Bergwind*, a dokumentira operaciju Bergwind (Planinski vjetar), kojoj je cilj bio potiskivanje snaga NOVJ-a s područja Moslavine. Osim prikaza napredovanja jedinica (i dometa vojne inženjerije u vidu pontonskih i različitih drugih provizornih mostova), ističu se fotografije vidno ratno stradale Čazme.

Deseto poglavlje imenovano *XIII. stajaći djelatni zdrug Ustaške vojnice* prikazuje položaje III. bojne XII. stajaćeg djelatnog zdruha na Srijemskoj bojišnici, točnije između Sotina i Opatovca od siječnja do travnja 1945. godine. Nakon proboja linije od strane Jugoslavenske armije, njemačko-hrvatske strane otpočele su povlačenje, što je također dokumentirano u ovoj seriji.

Zadnje, jedanaesto poglavlje knjige nosi naslov *V. Ustaški zbor* te prikazuje zapovjednika V. Ustaškog zbora Ivu Herenčića u obilasku postava oko Generalskog Stola i Lešća. Fotografije je snimio izvjestitelj Furjanić, a datirane su 19. travnja 1945.

Fotografija je medij koji je imao velik utjecaj na povijesno-politička događanja u 20. stoljeću, a upravo je Drugi svjetski rat bio prekretnica u tom smislu. Upravo je tada fotografija postala najvažniji dio medijskog praćenja ratnih zbivanja te se počela nametati kao nezamjenjiv faktor u vođenju samog rata. Usprkos tomu, u Hrvatskoj je danas izuzetno malo povjesničara koji sustavno istražuju i obrađuju fotografiju kao povijesni izvor, a sukladno tomu vrlo su rijetke i knjige u kojima se, u većoj ili manjoj mjeri, objavljuje taj tip povijesnih izvora. Ova je knjiga jedna od njih i zbog toga se nameće kao nužna literatura svakog zaljubljenika u vojnu povijest, osobito onih čiji je interes razdoblje Drugog svjetskog rata.

Igor Vujatović